

Tisková zpráva

Postoje občanů k prezidentskému úřadu – březen 2018

- ⊙ Přímá volba prezidenta je českou veřejností dlouhodobě vnímána jako nejvhodnější způsob výběru prezidenta a v současnosti ji podporuje většina respondentů (72 %).
- ⊙ Necelá polovina (46 %) české veřejnosti se shoduje, že pro výkon funkce prezidenta nezáleží na tom, zda kandidát v současnosti je, byl, či nikdy nebyl zapojen do politiky.
- ⊙ Přibližně dvě pětiny (42 %) respondentů se shodují na tom, že by se prezident měl věnovat řešení i konkrétních otázek, nicméně jen ve výjimečných případech.
- ⊙ Necelé tři pětiny (57 %) dotázaných zastávají názor, že prezident má zasahovat do činnosti vlády, ale v omezené míře.
- ⊙ Podle přibližně dvou třetin (65 %) českých občanů by prezident měl jmenovat všechny ministry vlády na základě doporučení budoucího premiéra.
- ⊙ Česká veřejnost se dlouhodobě shoduje, že se prezident ČR má v zahraniční politice angažovat v souladu se směrem udávaným vládou a ministerstvem zahraničí. V aktuálním šetření zastává tento názor 60 % dotázaných.

Zpracovala:
Radka Hanzlová
Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.
Tel.: 210 310 583; e-mail: radka.hanzlova@soc.cas.cz

V březnovém výzkumu CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i. byl zařazen blok otázek týkající se úřadu prezidenta České republiky. Respondenti konkrétně vyjadřovali své názory na způsob volby prezidenta, jaká má být dle jejich názoru pozice prezidenta vůči vládě a jak má prezident vládu jmenovat. Další sledovanou oblastí byla i pozice a míra angažovanosti prezidenta v rámci zahraniční politiky, s čímž souvisí i názory na zapojení prezidenta do řešení konkrétních problémů. V neposlední řadě respondenti hodnotili i typ osoby, který vidí jako nejvhodnější pro výkon funkce prezidenta.

Pokud jde o volbu prezidenta, respondenti se většinově shodují (72 %), že by toto rozhodnutí mělo ležet v rukou všech voličů. Další dva způsoby volby prezidenta – parlamentem nebo širším shromážděním volitelů – považuje shodně přibližně desetina české veřejnosti za nejvhodnější (10 % pro parlament, 11 % pro širší shromáždění volitelů). Z časového srovnání (viz tabulku 1) vidíme, že přímá volba prezidenta je českou veřejností dlouhodobě vnímána jako nejvhodnější způsob výběru prezidenta. V porovnání s minulým šetřením z ledna 2017 nedošlo v aktuálním šetření ke statisticky významným změnám, a statisticky srovnatelný výsledek byl zjištěn ještě v březnu 2013. V těchto výzkumech tak měla přímá volba prezidenta ČR dosud nejvyšší podporu.

Přímá volba prezidenta má podporu napříč celou českou společností. Mezi zastánce přímé volby prezidenta však častěji patří respondenti, kteří důvěřují prezidentovi ČR, dotázaní s nižším vzděláním a lidé, které by ve volbách volili ČSSD, ANO nebo SPD. Naopak menší podporu přímé volbě prezidenta vyjadřují lidé, kteří by zúžili pravomoci prezidenta. Pro volbu prezidenta parlamentem se častěji vyjadřují lidé ve věku 30-44 let, dotázaní s vysokoškolským vzděláním, respondenti řadící se na pravolevé škále politické orientace k pravici či pravému středu a podle stranických preferencí voliči TOP 09, ODS a KDU-ČSL.

Tabulka 1: Kdo by měl volit prezidenta? (v %)¹

	04/ 2002	02/ 2004	04/ 2005	01/ 2007	01/ 2008	01/ 2009	01/ 2011	01/ 2012	03/ 2013	01/ 2014	01/ 2015	01/ 2017	03/ 2018
všichni voliči	57	68	57	60	64	67	60	61	73	67	64	74	72
parlament	20	16	23	23	18	18	17	16	11	12	14	8	10
širší shromáždění volitelů	12	11	11	10	10	10	13	13	11	14	12	10	11

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. - 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Následující otázka zjišťovala, koho považují respondenti za vhodného kandidáta na funkci prezidenta ČR (viz tabulku 2). Největší část (46 %) české veřejnosti se shoduje, že nezáleží na tom, zda tento člověk v současnosti je, byl, či nikdy nebyl zapojen do politiky. Necelá třetina (30 %) označila za nevhodnějšího kandidáta politika, který není členem žádné strany. Shodně (8 %) dotázaných by pak vybralo osobu mimo politiku nebo člena politické strany. Nejméně dotázaných pak označuje za nevhodnějšího kandidáta předsedu politické strany (3 %).

V porovnání s předchozím šetřením z ledna 2017 vidíme, že statisticky významně vzrostl (o 4 procentní body) podíl těch, podle kterých nezáleží na tom, zda prezident je, byl, či nebyl aktivní v politice na dosud nejvyšší naměřenou hodnotu (46 % dotázaných) a naopak o 4 procentní body na doposud nejnižší hodnotu (8 %) poklesl podíl těch, podle kterých by vhodným prezidentským kandidátem měl být člověk mimo politiku. Pokud porovnáme výsledky s výzkumem z března 2013, tedy po historicky první přímé volbě prezidenta ČR, vidíme, že výrazně (o 9 procentních bodů) oslabil názor, že prezidentem ČR má být člověk mimo politiku, a naopak posílil názor (o 6 procentních bodů), že nezáleží na tom, jak politicky angažovaný člověk funkci prezidenta vykonává. Pohled na výsledky předešlých průzkumů z let 2002 až 2012 ukazuje, že tomu, aby prezidentem ČR byl politik mimo politické strany, přikládala česká veřejnost o něco vyšší důležitost, než je tomu dnes. Naopak názor, že nezáleží na politické angažovanosti osoby vykonávající úřad prezidenta ČR, zastával menší podíl dotázaných než je tomu v současné době (vyjma roku 2004, kdy podporu tomuto názoru vyjádřily více než dvě pětiny dotázaných a výsledky jsou statisticky srovnatelné s předchozím výzkumem z ledna 2017).

Tabulka 2: Osoba vhodná pro výkon funkce prezidenta (v %)²

	04/ 2002	02/ 2004	04/ 2005	01/ 2007	01/ 2008	01/ 2011	01/ 2012	03/ 2013	01/ 2017	03/ 2018
nezáleží na tom	32	41	30	38	33	29	33	40	42	46
politik mimo strany	37	35	41	37	37	37	35	30	32	30
člověk mimo politiku	19	12	19	15	20	19	20	17	12	8
člen strany	4	6	5	4	4	5	5	7	6	8
předseda strany	2	1	1	2	2	3	2	2	2	3

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. - 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

¹ Znění otázky: „Který z běžně užívaných způsobů volby prezidenta je podle Vás nevhodnější pro Českou republiku? Volba parlamentem, tj. poslanci a senátory současně, volba širším shromážděním volitelů (např. poslanci, senátory a krajskými zastupiteli), nebo volba všemi voliči?“

² Znění otázky: „Jaký typ osoby je podle Vás nevhodnější pro vykonávání funkce prezidenta? Člověk, který nikdy nebyl v politice, politik, který není členem žádné strany, člen politické strany, předseda politické strany, nebo na tom nezáleží?“

V březnovém šetření jsme dále zjišťovali, jakými otázkami by se měl prezident podle veřejnosti z titulu své funkce zabývat, zda spíše obecnějšími otázkami politické kultury, morálky, apod., anebo i problémy konkrétního charakteru (viz tabulku 3).

Přibližně dvě pětiny (42 %) respondentů se shodují na tom, že by se prezident měl věnovat řešení i konkrétních otázek, nicméně jen ve výjimečných případech. Trvale by měl řešit konkrétní otázky podle více než třetiny (35 %) dotázaných, naopak méně než pětina (17 %) respondentů si myslí, že by se měl věnovat obecnějším otázkám morálky a politické kultury.

Tabulka 3: Jakým otázkám se má prezident věnovat? (v %)³

	02/ 2004	04/ 2004	01/ 2007	01/ 2008	01/ 2009	01/ 2011	01/ 2012	03/ 2013	01/ 2014	01/ 2015	01/ 2017	03/ 2018
měl by se trvale věnovat i řešení konkrétních otázek	42	41	30	32	34	33	36	44	33	35	33	35
měl by se věnovat řešení konkrétních otázek, ale jen ve výjimečných případech	34	36	43	40	41	43	40	38	44	41	41	42
měl by se věnovat obecnějším otázkám morálky a podobně	21	21	22	20	18	15	18	13	17	16	18	17

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. - 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

V porovnání s předchozím šetřením realizovaným v lednu 2017 nedošlo k žádné statisticky významné změně a výsledek aktuálního šetření je rovněž statisticky srovnatelný s výsledky výzkumů realizovaných v letech 2008 až 2017, s jediným výkyvem v březnu 2013, kdy byli čeští občané poněkud více nakloněni trvalým zásahům prezidenta i do řešení konkrétních otázek. Jde přitom o výzkum, který byl realizován krátce po historicky první přímé volbě prezidenta ČR.

Více jsou zásahům prezidenta do řešení konkrétních otázek na trvalé bázi nakloněni dotázaní, kteří důvěřují prezidentovi ČR a také ti, kteří by rozšířili jeho pravomoci, dále lidé umisťující se na pravolevé škále politické orientace ke krajní levici a z hlediska stranických preferencí se jedná zejména o potenciální voliče ČSSD, KSČM a SPD. Naopak respondenti, kteří se sami řadí na pravou stranu politického spektra a potenciální voliči ODS, se častěji přiklánějí k názoru, že by prezident měl do řešení konkrétních otázek zasahovat pouze výjimečně.

Ve výzkumu jsme se dále zaměřili na vztah prezidenta a vlády (viz tabulku 4). Téměř tři pětiny (57 %) českých občanů se shodují, že prezident má mít možnost zasahovat do činnosti vlády, ale pouze v omezené míře. Necelá čtvrtina (24 %) dotázaných je pak přesvědčena, že by prezident do činnosti vlády neměl zasahovat vůbec. Naopak jen o málo více než desetina českých občanů (11 %) by řízení vlády předala přímo do rukou prezidenta.

V porovnání s předchozím výzkumem z ledna 2017 se situace nijak významně nezměnila. I u této otázky je ale patrná výrazná změna v rozložení názorů české veřejnosti v březnu 2013 ve smyslu většího příklonu k aktivnější roli prezidenta a poté v následujících letech návrat zpět k rozložení názorů z let 2011 a 2012.

³ Otázka: „Má podle Vás prezident republiky zasahovat do řešení konkrétních problémů, nebo se má spíše věnovat obecnějším otázkám politické kultury, morálky a podobně? Měl by se trvale věnovat i řešení konkrétních otázek, měl by se jim věnovat, ale jen ve výjimečných případech, nebo by se měl věnovat obecnějším otázkám morálky a podobně?“

Názor, že prezident nemá do činnosti vlády vůbec zasahovat, vyjadřovali častěji respondenti řadící se na pravou stranu politického spektra a stejně tak i ti, kteří podporují zúžení pravomocí prezidenta. Nesouhlas se zásahy prezidenta do činnosti vlády posiluje i nedůvěra prezidentovi.

Tabulka 4: Postavení prezidenta vůči vládě⁴ (v %)

	04/ 2002	02/ 2004	04/ 2005*	01/ 2007	01/ 2008	01/ 2011	01/ 2012	03/ 2013	01/ 2014	01/ 2015	01/ 2017	03/ 2018
má zasahovat do její činnosti v omezené míře	49	61	56	52	49	52	55	64	55	55	59	57
nemá vůbec zasahovat do činnosti vlády	35	23	28	31	32	28	23	18	29	26	22	24
má řídit činnost vlády	6	11	9	10	11	10	16	15	12	12	13	11

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

* Do dubna 2005 bylo znění otázky následující: „Jaké postavení má mít prezident vůči vládě? Prezident nemá zasahovat do činnosti vlády, prezident má v omezené míře zasahovat do činnosti vlády, nebo prezident má řídit činnost vlády a předsedat jí namísto premiéra?“

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. - 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Všech respondentů jsme se dále zeptali, jak má podle jejich názoru prezident postupovat při jmenování vlády (viz tabulku 5). Necelé dvě třetiny (65 %) českých občanů se domnívají, že prezident by měl jmenovat všechny ministry na základě doporučení budoucího premiéra. Přibližně stejný podíl respondentů se pak přiklání jak k názoru, že by prezident měl jmenovat ministry pouze na základě vlastního uvážení (13 %), tak i k názoru opačnému, tedy že v kompetenci prezidenta republiky nemá být jmenování ministrů vlády (12 %).

V časovém srovnání nedošlo v porovnání s předchozími dvěma šetřeními (z let 2015 a 2017) k žádným statisticky významným změnám. K určitému názorovému posunu českých občanů došlo v letech 2011 až 2013, kdy jsme ve výzkumech zaznamenali zvýšení podílů zastánců jmenování ministrů pouze na základě vlastního uvážení prezidenta a v roce 2014, kdy byl naopak naměřen doposud nejvyšší podíl těch občanů, podle kterých má prezident jmenovat ministry na doporučení budoucího premiéra.

Tabulka 5: Role prezidenta při jmenování vlády⁵ (v %)

	04/ 2002	04/ 2005*	01/ 2007	01/ 2008	01/ 2011	01/ 2012	03/ 2013	01/ 2014	01/ 2015	01/ 2017	03/ 2018
jmenovat ministry na doporučení premiéra	64	61	62	61	56	59	61	69	64	63	65
jmenovat ministry na základě vlastního uvážení	9	15	15	16	19	17	20	13	14	13	13
nemá ministry jmenovat	13	13	10	11	11	12	10	10	11	12	12

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

* Do dubna 2005 bylo znění otázky následující: „Jak má podle Vás prezident jmenovat vládu? Má jmenovat všechny ministry na základě vlastního uvážení, má jmenovat všechny ministry na základě doporučení budoucího premiéra, nebo nemá jmenovat členy vlády?“

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. - 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

⁴ Otázka: „Jaké postavení má mít prezident vůči vládě? Prezident nemá zasahovat do činnosti vlády; prezident má v omezené míře zasahovat do činnosti vlády; prezident má řídit činnost vlády?“

⁵ Otázka: „Jak má podle Vás prezident jmenovat vládu? Má jmenovat všechny ministry na základě vlastního uvážení; má jmenovat všechny ministry na základě doporučení budoucího premiéra; nemá jmenovat ministry vlády – to má být v kompetenci někoho jiného?“

Se stoupajícím dosaženým vzděláním a rostoucí životní úrovní respondenta stoupá i jejich přesvědčení, že by se prezident při jmenování vlády měl řídit doporučením budoucího premiéra. Tento názor také více zastávají ti, kteří se řadí na škále politické orientace k pravici a pravému středu. Názor, že prezident má jmenovat ministry dle vlastního uvážení, se častěji objevil u občanů, kteří prezidentovi důvěřují a kteří by rozšířili jeho pravomoci a také u lidí, kteří se zařazují jednoznačně na levou stranu politického spektra a potenciálních voličů ČSSD a SPD. K názoru, že prezident nemá jmenovat ministry vlády, se častěji hlásí ti, kteří nedůvěřují prezidentovi a kteří se domnívají, že by jeho pravomoci měly být zúženy.

Do březnového výzkumu byla zařazena také otázka, jaké postavení má mít prezident v oblasti zahraniční politiky (viz tabulku 6). Podle tří pětín (60 %) dotázaných by se měl prezident angažovat v zahraniční politice, ale mělo by to být v souladu se směrem udávaným vládou a ministerstvem zahraničí, více než pětina (21 %) pak pokládá za vhodnou možnost, že by prezident mohl aktivně vystupovat nezávisle na vládě a ministerstvu. Výrazně menšinové je jak přesvědčení dotázaných, že prezident má řídit zahraniční politiku (6 %), tak i názor, že se v zahraniční politice nemá vůbec angažovat (7 %). Názory na postavení prezidenta v zahraniční politice jsou z hlediska časového srovnání poměrně stabilní a nedochází k významnějším výkyvům.

Tabulka 6: Postavení prezidenta v zahraniční politice země⁶ (v %)

	04/ 2002	04/ 2005	01/ 2007	01/ 2008	01/ 2009	01/ 2011	01/ 2012	03/ 2013	01/ 2014	01/ 2015	01/ 2017	03/ 2018
může se angažovat ve směru udávaném vládou a ministerstvem zahraničí	65	54	61	64	58	55	57	59	60	63	60	60
má aktivně vystupovat nezávisle na vládě	15	26	20	16	17	21	21	21	19	18	19	21
má řídit zahraniční politiku	6	9	8	9	10	11	8	8	7	6	8	6
nemá se angažovat	6	6	5	6	8	5	7	7	8	7	6	7

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 3. - 15. 3. 2018, 1061 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Z pohledu dalších charakteristik respondentů se ukazuje, že se stoupající deklarovanou životní úrovní a dosaženým vzděláním stoupá i podpora zapojení prezidenta do zahraniční politiky za předpokladu, že nebude překračovat oficiální směr udávaný vládou. Tento názor také častěji zastávají ti, kteří by zúžili pravomoci prezidenta republika, lidé řadí se na škále politické orientace k pravému středu a potenciální voliči ODS, TOP 09 a STAN. Názor, že prezident má aktivně vystupovat v oblasti zahraniční politiky nezávisle na vládě, se častěji objevil u dotázaných s rostoucím věkem, respondentů hodnotících životní úroveň své domácnosti jako špatnou, občanů, kteří prezidentovi důvěřují a kteří se řadí na pravolevé škále politické orientace jednoznačně nalevo a těch, kteří by volbách podpořili KSČM a SPD.

⁶ Otázka: „Jaké postavení má mít prezident v oblasti zahraniční politiky? Prezident se nemá angažovat v oblasti zahraniční politiky, prezident se může angažovat v oblasti zahraniční politiky, ale nesmí překračovat oficiální směr, který udává vláda a ministerstvo zahraničí, prezident má aktivně vystupovat v oblasti zahraniční politiky nezávisle na vládě, nebo prezident má řídit českou zahraniční politiku?“

Technické parametry výzkumu

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost, v18-03</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>3. - 15. 3. 2018</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>1061</i>
<i>Počet tazatelů:</i>	<i>230</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem- kombinace dotazování CAPI a PAPI</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>PI.8, PI.9, PI.10, PI.11, PI.19, PI.41</i>
<i>Kód zprávy:</i>	<i>pi180413a</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>13. dubna 2018</i>
<i>Zpracovala:</i>	<i>Radka Hanzlová</i>

Slovníček pojmů:

Kvótní výběr – napodobuje strukturu základního souboru (u nás je to obyvatelstvo České republiky starší 15 let) pomocí nastavení velikosti vybraných parametrů, tzv. kvót. Jinými slovy kvótní výběr je založen na stejném procentuálním zastoupení vybraných vlastností. Pro tvorbu kvót používáme údaje z Českého statistického úřadu. V našich výzkumech jsou stanoveny kvóty na pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost obce. Vzorek je tedy vybrán tak, aby procentuální podíl např. mužů a žen ve vzorku odpovídal procentuálnímu podílu mužů a žen v každém kraji ČR. Podobně je zachován procentuální podíl obyvatel jednotlivých krajů ČR, občanů různých věkových kategorií, lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání a z různých velkých obcí.

Reprezentativní výběr je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že respondenti jsou vybráni tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně. Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt Naše společnost, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíři námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinělý.
